

Buku leyi yi vulavula hi Tshilidzi Marwala.

I N'wasayense wa Khompyuta na Vunjhiniyara bya swa michini eAfrika-Dzonga.

Xitori lexi xi vulavula hi Tshilidzi loyi a humaka eDuthuni loyi a nga va mutivinkulu eka Sayense na Thekinoloji.

Tshilidzi Marwala u tswariwile eka tikoxikaya ra Duthuni, eLimpopo. U kurisiwile hi vatswari na kokwana wa yena, Tshianeone.

Kokwana Tshianeone a vumba timbita ta kahle hi vumba. Xivumbeko xa timbita takwe ta ndhavuko a ti landzelela vunjhiniyara bya ntumbuluko.

Vunjhiniyara i sayense ya ku vumba na ku endla swilo, ku fana na michini na miako.

Kokwana Tshianeo a tiva vunjhiniyara bya ku endla timbita ta ndhavuko hi vumba.

Tshilidzi a tsakisiwa hi ku languta kokwanaxisati wa yena loko a vumba mapoto na ku n'wi pfuna.

A sungula hi ku endla xirhendzevutana xa xiphepherele xa mbita.

Kutani, a akelela matlhelo ya mbita hi ku tirhisa vumba byo tala.

Kokwana a omisa mbita hi ku yi veka edyambyini kutani a hiselela endzilweni.

Ndzilo a wu hisa swinene ku tiyisa mbita.

Ku hiselela mbita eka ku hisa ka le henhla ku omisa mati hinkwawo eka vumba. Leswi swi endla leswaku vumba byi tiya swinene.

Timbita ta kokwana a ti tiyile naswona a ti tshama nkarhi wo leha.

Rirhandzu ra Sayense na Vunjhiniyara eka Tshilidzi ri tlhela ri huma eka tata wakwe.

Tatana Marwala a ri mudyondzisi wa Tinhlayo exikolweni xa le kusuhi.

Loko a nga si dyondza hi menthele exikolweni, Tshilidzi u dyondzile hi ku thayimisa tinomboro kusuka eka tibuku ta tatana wa yena.

Tshilidzi a tshamela ku lava ku tiva hi swilo. Nivusiku, a ta teka thoci ra tatana wa yena a ri lumeka ku lava ku vona laha matilo ya helelaka kona!

Loko a hetile xikolo xa lehansi, Tshilidzi u sukile a ya exikolweni xa le henhla xa hositele edorobeni ra Shayandima.

Xikolo xa hositele a xi tsakisa swinene hikuva u hlanganile na vanhu vantshwa. U dyondzile ku hanya ni vanhu vo hambanahambana.

Tshilidzi u sukile a ya exikolweni xa le henhla xa Mbilwi.

Tshilidzi a ri ni ku tsakela eka tidyondzo ta Tinhlayo na Sayense exikolweni. Vadyondzisi va n'wi hlohloterile ku hlaya na ku tirha hi ku tikarhata.

Hi lembe ro hetelela ra xikolo xa le henhla, Tshilidzi u hlurile eka mphikizano wa *National Youth Science Olympiad*.

U hlurile a kuma rendzo ro ya e*London International Youth Science Olympiad*’ eNghilandhi.

Tshilidzi u dyondzile Vunjhiniyara bya Michini eYunivhesiti ya Pitori.

U tlhele a dyondza eYunivhesiti ya Cambridge.

Tshilidzi a ri na ku tsakela ku vona hilaha thekinoloji yi nga cincaka hakona vutomi bya vanhu. U dyondzile Sayense ya Khomphyutara eNghilandhi.

Lexi xi nga landzela, u yile a ya dyondza Thekinoloji na Vunjhiniyara eAmerika.

Endzhaku ka malembe yo dyondza, Tshilidzi u tekile xiboho xa ku vuyisa vutivi ekaya, eAfrika-Dzonga.

U sungurile ntirho tanihi hi muendli wa sofitiwere ya khomphyuta, a ri karhi a hlela khompyutara yo kota ku tiendlela hi vutlharhi bya munhu.

Vutlhari byo tiendlela hiloko michini yi endla mitirho leyi yi lavaka vutlhari bya munhu.

Tshilidzi u endlile phurogireme ya sofitiwere leyi yi tivaka nantswo na risema!

Namuntlha, Tshilidzi i xitivi eka Vuinjiniyara bya Michini na Sayense ya Khomphyuta emisaveni hinkwayo.

Phurofesa Marwala u tirhana na swilo swo tala leswi tikhomphyuta ti endlelaka vanhu swona.

Xikombiso, vutlhari byo tiendlela byi nga pfuna vanhu etibangi, swibedhlele, na le swikolweni.

Ntirho wa Tshilidzi wu langutana na hilaha thekinoloji yi nga pfunaka ku tumbuluxa mitirho na ku hi pfuna ku hanya vutomi byo antswa.

U hoxa xandla eka vutivi bya Sayense na Thekinoloji.

Vutomi bya yena i xikombiso xa leswaku dyondzo ku tirha hi ku tikarhata, na ku lava vutivi swina nkoka swinene.

—Swivutiso

1. Xana i vamani lava va nga va na nkucetelo wa leswaku Tshilidzi a va n'watisayense? Hikwalaho ka yini u vula tano?
2. Xana Tshilidzi u dyondzile yini loko a ri exikolweni xa le hositele?
3. Xana i yini 'Sayense ya Khomphyuta'? Kuma vuxokoxoko hi dyondzo leyi.
4. Xana 'Vanjhiniyara va Michini' va tirha yini? Kuma swo tala hi ntirho wa vona.
5. Hikokwalaho ka yini ntirho wa kokwana Tshianeo wo endla timbita ta vumba ta ndhavuko wu vuriwaka vunjhiniyara?
6. Hlamusela ndlela leyi Sayense na Thekinoloji swi pfunaka ha yona ku tumbuluxa mitirho na ku antswisa vutomi eka hinkwavo?
7. Kumisisa swo tala hi leswi vutlhari byo endliwa byi vulaka swona.

—Tibuku leti nga eka nongokoko lowu

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Xitori lexi xi tumbuluxiwile na ku tsariwa hi
Xivhenda, tanihi xiphemu xa phurojeke ya
switirhisiwa swo hlaya swa Zenex Ulwazi Lwethu hi
2020.